

AFRIKAANS LEZEN

door
JOZEF DELEU

In het maartnummer van „Ons Erfdeel” (VI jg. - 3) verschenen twee brieven van Afrikaners i.v.m. het Nederlandstalige boek in Zuid-Afrika. Beide stukjes stellen de moeilijkheden bewust centraal. Prof. Dr. W. J. du P. Erlank pleit in feite voor vertaling van Nederlandse romans in het Afrikaans, maar zou daarnaast ook het oorspronkelijk Nederlandse werk, voorzien van een summere Nederlands-Afrikaanse woordenlijst in Zuid-Afrika trachten te verspreiden. John Willemse, als universiteitsbibliothekaris, voelt helemaal niets voor vertaling van Nederlandse romans in het Afrikaans en stelt daartegenover een systematische inwijding in de Nederlandse literatuur en een meer georganizeerde verspreiding van het Nederlandse boek in Zuid-Afrika.

Ik neem beide boeiende standpunten voor wat ze zijn en stel de vraag in de andere richting. Welk is de beste manier om het goede Afrikaanse boek in Vlaanderen en Nederland ingang te doen vinden? Ik koester niet de illusie daarop een volledig bevredigend antwoord te geven. Wel wil ik even het terrein verkennen.

Het Afrikaans heeft zich ontwikkeld uit het 17e-eeuwse Nederlands, of liever uit verschillende 17e-eeuwse Nederlandse dialecten. Een vlekkeloze handhaving van het Nederlands kon onmogelijk worden verwacht wanneer men bedenkt dat zowel Fransen als Duitsers en de inlandse bevolking dit Nederlands zijn gaan spreken. De vreemdelingen hebben dit Nederlands op hun eigen manier uitgesproken, steunend veelal op de artikulatiebasis van hun respectievelijke moedertaal. Vandaar dat het Afrikaans zich niet zozeer door verschillen in woordenschat en betekenis van het Nederlands onderscheidt, maar vooral door klankwijzigingen en een ver doorgevoerde deflektie.

Het 17e-eeuwse Nederlands kreeg stilaan de naam van „Kaap-Hollands”, totdat de sprekers de taal zo eigen en onvervangbaar en ook zo levend en levendig gingen aanvoelen dat ze vanaf 1875, en incidenteel ook wel vroeger, systematisch in het Afrikaans hebben geschreven en voor de ontvoogding van hun „eie taal” hebben geijverd. Men kan het tot stand komen van deze nieuwe taal als een aderlating van het Nederlands betreuren of men kan er luid om juichen. Het Afrikaans is echter een onomstootbare, en het dient gezegd, een mooie realiteit.

De verwantschap van beide talen is echter zo intiem dat men zich spontaan de vraag gaat stellen of vertaling uit het Afrikaans in het Nederlands en omgekeerd eigenlijk nut oplevert en zin heeft.

De Afrikaanse literaire genres staan momenteel nog op een vrij ongelijkmatig peil. De poëzie bereikt sedert Louis Leipoldt en vooral sedert de Dertigers met

N. P. van Wyk Louw en Elisabeth Eybers en het jongere geslacht met Dirk Opperman en Peter Blum, een voortreffelijk Europees niveau. Het proza, zowel als het kortere verhaal, worstelt nog steeds maar geleidelijk aan in steeds mindere mate, met het archaische type van de zwart-wit boerenroman, waarin nog over „het” goed en „het” kwaad en „de” goede en „de” kwade wordt geschreven. Ik zou in hoge mate onrechtvaardig zijn indien ik geen melding maakte van de verheugende kentering in de jongste romans, o.a. van André P. Brink. Hoewel enkele degelijke Afrikaanse romans kunnen worden aangewezen, is de vernieuwing in de meeste gevallen nog „Europa achterna”. Hiermee is niets onvriendelijks gezegd; maar dit verklaart waarom ik voorlopig(!) alleen maar voel voor eventuele vertaling van meer ontspannende Afrikaanse lectuur in het Nederlands. De romans met een uitgesproken literaire ambitie blijven te vaak middelmatig.

Op het gebied van de poëzie ligt het probleem anders. Want de poëzie is op zich zoveel moeilijker te vertalen dan het proza; als ze tenminste vertaalbaar is! Hier valt het bereikte peil ons ook niet tegen. Integendeel! Afrikaanse dichters als Leipoldt, Van Wyk Louw, Eybers, Opperman, Blum, e.a. staan beslist op de hoogte van het beste wat wij te bieden hebben. Ik durf gerust te schrijven dat Van Wyk Louw en Opperman de gelijke zijn van de beste onzer levende Nederlandse dichters. (Karel Jonckheere gaat verder en beweert m.i. niet helemaal ten onrechte dat N. P. van Wyk Louw een kandidaat is voor de Nobelprijs!)

Er blijft hier dus alleen het „schone geheim van de poëzie” dat angstvallig en ongeschonden dient te worden bewaard. Vertaling van Afrikaanse poëzie in het Nederlands lijkt me een vrij zinloze bezigheid. Wat door vertaling onvoorwaardelijk verloren gaat, wordt door een volstreekte „verstaanbaarheid” niet goed gemaakt. En de vraag is nog in hoever een gedicht dient „verstaanbaar” te zijn. Dus moeten wij het bij het Afrikaans houden. En aangezien de woorden en hun betekenis vrijwel dezelfde zijn gebleven als in het Nederlands, zal de kleine inspanning goed besteed zijn aan het grote kunstgenot.

Een Afrikaans-Nederlands woordenboek bestaat er bij mijn weten niet. Wel kunnen nagenoeg alle moeilijkheden worden opgelost met de „**Beknopte Afrikaans-Nederlandse woordenlijst**”. Het boekje is handig en keurig uitgegeven en is voorzien van een korte verantwoording. Men vindt er ook veel afkortingen in van Zuidafrikaanse instellingen en verenigingen.

Natuurlijk zal het lezen van Afrikaanse poëzie (en ook proza) niet zo vlot gebeuren als van Nederlandse. Voor een andere „vreemde” taal is dat zoveel meer het geval. Poëzie eist een verfijnd taalgevoel van de lezer. En de uiteindelijk noodzakelijke nuances biedt zo’n woordenlijst vanzelfsprekend niet. Dan zal het tweedelige „**Tweetalige Woordenboek**” (Afrikaans-Engels en Engels-Afrikaans) de laatste deuren ontsluiten. Via het Engels bereiken we dan het Afrikaanse taaleigen. Het is ironisch als u wilt, maar het betekent niet dat de „zustertalen” zover van mekaar zijn gegroeid dat ze mekaar niet meer begrijpen; het is veeleer een gunstig teken. Zolang een Afrikaans-Nederlands en een Nederlands-Afrikaans woordenboek niet onontbeerlijk zijn, kan er eigenlijk geen sprake zijn van een „vreemde” taal. Ik ben er zeker van dat u gemakkelijker Afrikaans leest dan u vermoedt.

Zowel de „**Beknopte Afrikaans-Nederlandse woordenlijst**” (68 F - f. 3.90), als het „**Tweetalige Woordenboek**” (950 F - f 67,50), zijn te verkrijgen bij de monopoliehouder van Afrikaanse werken voor Benelux: Boekhandel F. Meyers-Trefois, Pontstraat 50, Melle (Oost-Vl., België)